

ROGER CANADELL I RUSIÑOL

Universitat Oberta de Catalunya

CAMINEU CAP ALS CIMS, ARBRES IMMÒBILS... JOAN MARAGALL LLEGIT PER MIQUEL MARTÍ I POL

Resum:

L'estudi de l'obra poètica de Miquel Martí i Pol i de la seva documentació personal, cedida a la Diputació de Barcelona i dipositada a la Biblioteca Bac de Roda, continua oferint als seus lectors i als estudiosos de la literatura i la cultura catalanes la possibilitat d'eixamplar els coneixements sobre el pensament estètic i sobre la trajectòria personal i literària del poeta de Roda de Ter. Aquest article pretén fer públic un poema inèdit de Miquel Martí i Pol trobat en el seu fons personal i, alhora, reflexionar sobre la influència o el ressò maragallià en la seva producció poètica de joventut.

Paraules clau: Miquel Martí i Pol — reescriptura — influències literàries — poesia catalana del segle XX

Abstract:

The academic study of Miquel Martí i Pol poetic work and his personal records (owned by Diputació de Barcelona and deposited at Bac de Roda library) offers the possibility to readers and specialists in Catalan literature to broaden knowledge on the poet's aesthetic thinking and his literary career. This paper is aimed at throwing light on a Miquel Martí i Pol's unpublished poem found in his own records and, at the same time, to reflect on the influence exerted by Maragall in his early works.

Key words: Miquel Martí i Pol — rewriting — literary influences — 20th century catalan poetry

El Fons Miquel Martí i Pol, que va ser dipositat per voluntat explícita del poeta a la biblioteca Bac de Roda, permet resseguir i aprofundir alguns aspectes poc treballats en els estudis sobre l'obra poètica de Miquel Martí i Pol. El II Col·loqui Internacional que es va dedicar al poeta i que es va celebrar la tardor de l'any 2013¹ va evidenciar que resten encara per estudiar de manera detinguda algunes facetes i aspectes de la seva trajectòria, tant personal com poètica, com per exemple les seves traduccions literàries, la relació epistolar mantinguda durant anys amb editors i escriptors il·lustres, o la importància d'algunes obres inèdites —especialment de joventut— que poden ajudar a comprendre part de la seva trajectòria poètica posterior.

Les influències literàries en l'obra primerenca de Martí i Pol tenen una relació directa amb el mestratge que van exercir sobre ell mossèn Josep Espinalt i Josep Clarà, els fundadors de la Penya Verdaguer,

¹ Els dies 17, 18 i 19 d'octubre es va celebrar a Barcelona (IEC), Vic (UVic) i Roda de Ter el II Col·loqui Internacional Miquel Martí i Pol, en el qual es van aplegar els principals especialistes en la figura i l'obra d'aquest poeta per tal d'exposar, debatre i difondre les investigacions més recents: <http://www.uvic.cat/sites/default/files/dipticMiquelMartíPol.pdf> [consultat el 2 de setembre de 2014].

que a partir de 1946 va promoure la lectura i l'estudi de la literatura catalana al poble de Roda de Ter. Emili Teixidor, Miquel Arimany i Miquel Vilar, entre altres, també van formar part d'aquest grup que va mantenir la seva activitat fins ben entrada la dècada dels cinquanta i que va facilitar l'intercanvi i la lectura de llibres que difícilment hauria llegit un jove sense massa recursos que als catorze anys havia hagut de començar a treballar a la fàbrica. Sense l'estímul de Josep Clarà i dels seus amics, Martí i Pol probablement no hauria pogut accedir tan aviat als grans autors catalans i espanyols i potser hauria continuat satisfent els seus interessos literaris amb la lectura de les novel·les de fulletó que la seva mare conservava a casa:

Jo recordo haver llegit força novel·les de les de la mare, i alguna obra de teatre de les de l'avi. No m'agradaven gaire, tanmateix, i preferia els llibres que em deixaven els amics, en Josep Clarà, l'Emili Teixidor i en Miquel Vilar, sobretot.²

La influència de Josep Clarà en la seva trajectòria poètica de joventut ha estat referenciada especialment per Ignasi Pujades en el primer volum de la biografia del poeta –*Miquel Martí i Pol. L'arrel i l'escorça*–³ i per Jordi Berenguer i Queraltó en el llibre *Els inicis poètics de Miquel Martí i Pol (1944-1951)*,⁴ en els quals es recullen bona part dels testimonis documentals que evidencien el pes que van tenir en la seva formació els autors i els llibres que l'amic Clarà li va fer conèixer. Tant Josep Clarà, en parlar de les seves preferències poètiques, com Miquel Martí i Pol, en referir-se al mestratge que Clarà va exercir sobre ell, esmentaven de manera destacada tres poetes catalans: Jacint Verdaguer, Joan Maragall i Josep Carner. Deia Clarà: «He admirat i estimat, i ho faig encara, tres poetes per damunt de tot i crec realment que han estat forjadors del meu estre poètic: en Joan Maragall, mossèn Cinto i en Josep Carner».⁵ I Martí i Pol, al seu torn, en una entrevista publicada a la revista *Taula de canvi* el 1980, reconeixia que «en Clarà també va deixar-me llibres: Verdaguer, Maragall, Carner, els poetes “floreïescs”, etc. Després, quan hi va haver certa normalitat, vaig començar a comprar pel meu compte».⁶

És indubtable que la lectura d'aquells poetes i l'activitat de la Penya Verdaguer va conduir Miquel Martí i Pol a abandonar el castellà de les seves primeres composicions a partir de 1947 i a construir, progressivament, una veu poètica pròpia que li permetria guanyar el Premi Óssa Menor l'any 1953 amb *Paraules al vent*. Els temptejos, les provatures, els aprenentatges que es van produir en l'endemig han quedat parcialment conservats en els documents del fons personal de Martí i Pol i en els poemes publicats en revistes com *Roda de Ter*, però són pràcticament nuls –més enllà de les generalitats sobre les lectures efectuades, les referències posteriors, en pròlegs, entrevistes, articles, etc.– per demostrar la impor-

2 Miquel MARTÍ I POL, *Joc d'escacs*, Barcelona, Empúries, 1994, p. 63.

3 Ignasi PUJADES, *Miquel Martí i Pol. L'arrel i l'escorça*, Barcelona, Proa, 1999.

4 Jordi BERENGUER I QUERALTÓ, *Els inicis poètics de Miquel Martí i Pol (1944-1951)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002. Vg. també ID., «Les concepcions poètiques de Miquel Martí i Pol (1944-1951)», dins Àlex BROCH i Ramon PINYOL I TORRENTS, *Col·loqui Miquel Martí i Pol. Cinquanta anys de poesia 1948-1998*, Vic, Eumo Editorial, 1999, p. 109-120.

5 Carta de Josep Clarà del 25 d'abril de 1973 conservada en el Fons Miquel Martí i Pol de Roda de Ter. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona.

6 Emili TEIXIDOR, «Martí i Pol: el gest i la paraula. Moments amb Miquel Martí i Pol», *Taula de canvi*, núm. 21, maig-juny de 1980, p. 65-72.

tància d'aquelles primeres lectures en relació amb la forma i els temes de la seva obra immediatament posterior. És per això que resulta significatiu l'únic esment que, de manera tangencial, el poeta de Roda va fer a final dels anys vuitanta a la seva lectura de joventut de l'obra poètica de Maragall. En el pròleg a *Andorra (postals i altres poemes)*,⁷ Martí i Pol explica quina va ser la primera vegada que va anar a «les Valls», l'any 1952, «amb dos companys de la fàbrica i un amic comú a passar tres o quatre dies de la setmana de vacances que teníem aleshores».⁸ Com a anècdota, i sense estendre's en cap més detall, el poeta hi explica:

Per llegir durant les estones que no sabés què fer vaig endur-me'n les *Poesies* de Joan Maragall en una edició de l'any 1974 de l'editorial Edimar, i una tarda, a la terrassa de l'hotel, vaig escriure un poema, força dolent per cert, en un dels fulls en blanc del final del llibre. En acabar-lo, el vaig datar: Andorra la Vella, agost de 1952.⁹

Entre els més de set mil llibres del fons personal del poeta s'ha conservat el volum *Poesies* de Joan Maragall de l'editorial Edimar que Miquel Martí i Pol posseïa des de 1951, i en el full de guarda posterior s'hi pot llegir el poema manuscrit al qual es fa referència en el pròleg a *Andorra*:

Camineu cap als cims, arbres immòbils
i jo em sento emportat de vostre anhel.
Sou terra que s'exalta,
terra lleugera que m'acosta al cel.
Ignoro si petjant les vostres ombres
us heu trobat, o bé bevent la llum.
Jo entenc vostre missatge
clar com el cel, intens com un perfum.
Plantaré mes arrels en la terra aspra
i alçaré el cor i els ulls a l'infinit,
fins que, lliurat de tot el que m'aferra
em perdi en el misteri de la nit.

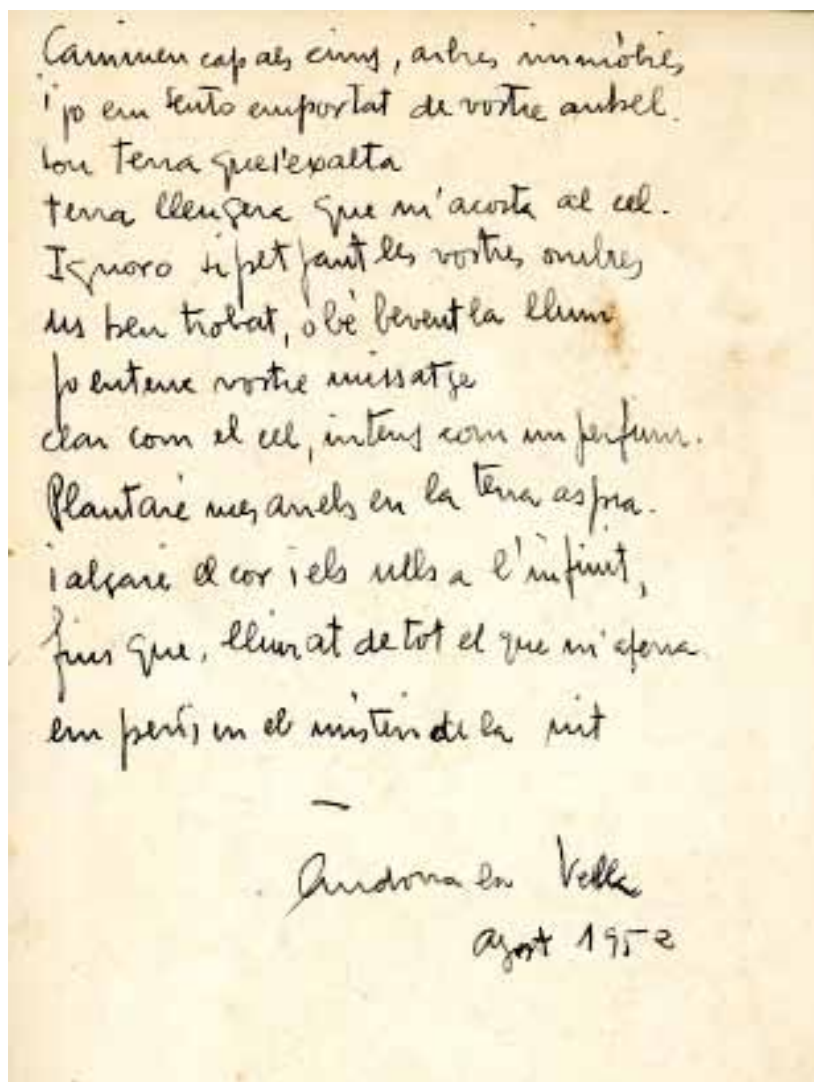
Andorra la Vella

Agost 1952

El poema està format per tres quartets, els dos primers de peu trencat i el darrer amb versos decasíl·labs en la seva totalitat, i obeeix a uns patrons formals –per les cesures, per la rima masculina només

7 M. MARTÍ I POL, *Andorra (postals i altres poemes)*, Eds. 62, Barcelona, 1989.
8 *Ibid.*, p. 9.
9 *Ibid.*, p. 9-10.

dels versos parells, etc.— i a una temàtica que recorda tant algun poema de Josep Clarà com de Joan Maragall.¹⁰ Al marge del comentari que el mateix Martí i Pol va fer sobre la qualitat del poema, és simptomàtic que fos precisament en aquells primers anys cinquanta quan va llegir Maragall, a més de Verdaguer, i quan va escriure molts altres poemes de temàtica religiosa o espiritual.

Full de guarda posterior del llibre *Poesies* de Joan Maragall de l'Editorial Edimar (1947) amb el poema manuscrit de Miquel Martí i Pol. Fons Miquel Martí i Pol de Roda de Ter. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona.

10 D'aquestes semblances també n'ha parlat J. BERENGUER I QUERALTÓ, *op. cit.*, p. 74-75.

Els crítics i estudiosos de la vida i l'obra de Martí i Pol, així com ell mateix en els pròlegs dels seus primers llibres —molts d'ells inèdits fins a la publicació de l'obra poètica completa de les edicions del Mall a mitjan dècada dels setanta—, han explicat a bastament el fervor religiós del poeta durant la seva infància i joventut, i el seu dubte i desencantament ja present el 1954 a *Veu incessant*,¹¹ i posteriorment a *El fugitiu*. La manifestació de la vivència espiritual així com també els qüestionaments identificables en alguns poemes de Maragall segurament van ajudar Miquel Martí i Pol a trobar l'expressió de la pròpia experiència i el propi pensament religiós.

D'aquesta manifestació de la vivència del transcendent i de les possibles influències maragallianes en Martí i Pol destaquen especialment dos aspectes que aquí només s'apuntaran i que podrien donar peu a un treball de recerca més extens i complet. Em refereixo a les semblances entre ambdós poetes; en primer lloc, en el tractament de la natura com a creació i manifestació de la divinitat i, en segon lloc, en la importància de la paraula, de l'expressió, de la veu poètica, com a mostra de l'itinerari vital que, partint d'allò immanent, la contemplació del més quotidià i terrenal, condueix al transcendent.¹²

A l'«Elogi de la poesia», Joan Maragall descrivia l'èxtasi ocasionat per la contemplació de la Natura —«Sóc la natura sentint-se a si mateixa»—¹³ i manifestava la profunditat derivada d'aquesta observació conscient de la «forma natural» com a primer pas cap a l'expressió artística, que era alhora expressió de la vivència del transcendent:

Heus aquí l'emoció estètica que ha trascendit, no a oració, ni a reflexió, ni a curiositat, ni a indústria, ni a pietat; sinó tan solament a un *afany d'expressió* sens altre interès que l'expressió en si. Heus aquí l'emoció artística. I naixent d'ella, l'art, la bellesa passada a través de l'home, humanada: l'expressió humana de la forma natural.¹⁴

Martí i Pol, un parell de mesos abans de viatjar a Andorra, quan ja tenia en possessió el llibre de poesies de Maragall —segons la data de compra manuscrita pel mateix poeta a la guarda del llibre— va escriure «Introducció a un poema», inèdit fins a la publicació de la biografia preparada per Ignasi Pujades l'any 1999. En aquesta composició, que Pujades creu que s'hauria pogut titular, pel seu contingut, «Introducció a una poètica»,¹⁵ Martí i Pol es refereix a l'origen de la inspiració, i sense esmentar concretament la natura sí que la vincula a l'observació d'allò «que em volta», a «les coses» i a la «terra que em sustenta». Aquesta contemplació de l'entorn era per al poeta de Roda allò que li descobria la bellesa i, com en Maragall, aquesta era «reflexe / de la summa bellesa que creava / del no-res amb paraules que eren vida»:

11 Vg. Roger CANADELL i Montse CARALT, «Presentació», dins M. MARTÍ I POL, *Veu incessant*, Eds. 62, Barcelona, 2013, p. 9-27.

12 Sobre la recepció de Joan Maragall a mitjan segle XX, vg. Lluís QUINTANA, «Notes sobre la recepció de Maragall a la dècada dels cinquanta», dins Antoni FERRANDO i Albert HAUF (eds.), *Miscel·lània Joan Fuster* (Estudis de Llengua i Literatura, vol. VIII), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, p. 333-354.

13 J. MARAGALL, «Elogi de la poesia», dins L. QUINTANA, *La veu misteriosa. La teoria literària de Joan Maragall*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996, p. 456.

14 *Ibid.*, p. 457.

15 Ignasi PUJADES, *op. cit.*, p. 206.

Cap altra
raó pot inspirar-me les paraules
amb més vigor que aquesta de sentir-me
presoner del que em volta posseint-ho,
com el que s'abandona a l'abraçada
de la dona que estima, que és paraula
d'amor la que diem amb llavi tendre
com la que ens neix dels ulls plena de força.
Estimem en les coses la bellesa
i és just que l'estimem, perquè és reflexe
de la summa bellesa que creava
del no-res amb paraules que eren vida;
i aquests mots que nosaltres heretàvem
intentarem refer-los en les coses,
vivent ressò de la gran veu que un dia
els llançava a l'espai per vèncer els segles,
que és manament d'amor el que ens obliga
d'estimar aquesta terra que ens sustenta,
no pas sols amb els ulls fets d'altra terra,
sinó amb el cor i fins l'ànima tota.¹⁶

Sembla indubtable que la concepció de la poesia que Martí i Pol tenia a principi dels anys cinquanta, i que es descrivia en poemes com «Introducció a un poema», devia tenir alguna relació amb la descoberta de poetes com Joan Maragall, per a qui la manifestació del diví en la natura, en l'entorn més proper, era el primer pas cap a -una possible expressió de l'experiència estètica i, alhora, espiritual:

Avui he sentit lo Diví
en el camp, en el vent i en les plantes,
i en la majestat – de les pedres santes
que s'alcen en temple – al mig del camí.¹⁷

Així, tant en un poeta com en l'altre, la concreció dels elements contemplats en la natura es converteixen en metàfora de l'experiència vital i del camí de recerca espiritual. En el poema de Martí i Pol manuscrit dins el llibre de Maragall, aquests elements són presentats gairebé en forma d'oposats –terra/

16 M. MARTÍ I POL, «Introducció a un poema» (fragment), dins Ignasi PUJADES, *op. cit.*, p. 207.

17 J. MARAGALL, «Lo diví en el Dijous Sant» (fragment), dins ID., *Poesies*, Barcelona, Edimar, 1947, p. 155.

arbre, terra/cel, ombra/llum, finit/infinít, nit/claror— i contenen la complexa dualitat que per als dos poetes conformava la pròpia experiència humana: el poeta s'identifica amb els arbres que, arrelats a terra, s'exalten, es tornen «terra lleugera», per acostar-se al cel i fruit de la llum, de l'infinít. Aquesta idea de l'elevació de l'esperit, que en Maragall ja era present i que provenia segurament del coneixement de l'idealisme de Goethe, en Martí i Pol sembla seguir uns mateixos patrons, en aquells anys de joventut, de tal manera que també en la seva poesia, com diu Eugenio Trías referint-se a textos maragallians, «la mediació radical de la naturalesa i de l'esperit en l'ànima [la fa] capaç d'autoeivar-se de la seva dimensió material fins a la seva dimensió espiritual».¹⁸

La metàfora de l'arbre arrelat a terra, però que creix cap al cel, no era pas original ni en Maragall ni en l'obra de Martí i Pol, però en el cas d'aquest sí que és probable que els elements associats i als quals ja m'he referit —llum, infinit, ombra, etc.— estiguessin inspirats per la lectura del llibre de Maragall entre els anys 1951 i 1952. Així ho fan pensar, per exemple, les semblances amb la descripció d'«El pi d'Estrac», pertanyent al llibre *Seqüències*:

Aquest és aquell pi com una catedral
que vora de la mar s'està secularment
bevent l'aire i la llum amb copa colossal
que mai travessa el sol ni la pot moure el vent.
Immòbil beu els aires amb una remò igual
a aquella que en la platja ressona eternament,
i llença una gran ombra en l'hora migdial
posant fredó i tenebra al cor del dia ardent.
Jo, a l'hora de la sesta, m'hi solc aixoplugar
de la mortal carícia del sol roent d'estiu,
i veig a ran de terra la calda tremolar
entorn; i a sobre sento milers d'aucells; i enllà
la mar que brilla i riu.¹⁹

En els versos de Martí i Pol la identificació del poeta amb l'arbre sembla, gairebé, remetre concretament al pi d'Estrac, el qual també beu «l'aire i la llum» i «llença una gran ombra» protectora. Més enllà encara del poema «Camineu cap als cims, arbres immòbils...», Martí i Pol va tornar a usar en aquells primers anys cinquanta la metàfora de l'arbre, i es va referir a l'ascensió cap a «la llum», tant en poemes que van restar inèdits com en d'altres que van incloure's en reculls com *Paraules al vent* o *Veu incessant*. En un poema d'octubre de 1951 que s'ha conservat en el fons personal del poeta, Martí i Pol ja compa-

18 Eugenio TRÍAS, *El pensament de Joan Maragall*, trad. de Jordi Maragall i Noble, Barcelona, Fundació Banco Urquijo - Eds. 62, 1982, p. 83.

19 J. MARAGALL, «El pi d'Estrac», dins ID., *Poesies*, Barcelona, Edimar, 1947, p. 128.

rava els homes amb «arbres hissats en un turó»,²⁰ i després va reprendre la mateixa expressió a «Altra aurora per a nosaltres», el poema que clou *Paraules al vent*, per contraposar la necessitat de recerca interior amb l'aferrament propi de la naturalesa humana:

Què som? ¿Centaures àgils en la fosca
percaçant horitzons, en ruta sempre,
o bé arbres hissats damunt l'escorça
d'altres arbres que foren i concreten
la quietud del nostre viure estàtic?²¹

O encara en un altre «Poema» conservat entre els papers del poeta de Roda, la recerca existencial i espiritual es torna a concretar en un itinerari d'ascensió de la terra cap a la «llum que no minva»:

No estranyeu el meu pas;
pujaré, lentament si voleu, per l'estret corriol
que domina la vall i travessa la boira
fins atènyer el cim i el secret
cara al sol i a la llum que no minva.
Ara torno a les deus, oh germans!, us diria
el camí que he seguit si pogués amb la veu
vèncer l'ombra que us serva
i us obliga a topar uns amb altres.

[...]

Tots ens hem percaçat en la fosca
i potser hem defallit cent vegades,
però un jorn unirem nostres mans
en l'altura de llum,
com uns arbres hissats en terra
que tot ho fecunda
i amb el seu panteix vigorós
dóna vida a la vida.²²

20 M. MARTÍ I POL, «Nosaltres», Fons Miquel Martí i Pol, reproduït parcialment per J. BERENGUER, *op. cit.*, p. 192.
21 ID., «Altra aurora per a nosaltres», dins ID., *Paraules al vent*, Barcelona, Óssa Menor, 1954.
22 ID., «Poema», Fons Miquel Martí i Pol, reproduït per I. PUJADES, *op. cit.*, p. 203-205.

D'aquest camí d'ascensió, d'elevació, d'exaltació cap al cel i l'infinit, es desprèn una concepció de l'existència humana que, contràriament al que podria fer pensar d'entrada, pren sentit ple gràcies a una experiència transcendent que mai deixa d'estar lligada a la terrenalitat, a la immanència. Com diu Ignasi Moreta referint-se a «Excelsior»:

[e]l més enllà –horitzontal i, per tant, humà– es torna *més amunt* –vertical i, per tant, religiós. Ara bé –i aquí rau l'interès de la proposta maragalliana–: aquest decantament no és una substitució, sinó una superació. L'*amunt* no nega l'*enllà*, sinó que el redirecciona, el completa.²³

La crida a no perdre el nord i a girar sempre «els ulls enlaire» va acompanyada, en aquest poema de Maragall, del prec a fugir de la terra immoble, ja que en l'etern moviment i en el camí constant és on es troba la confluència i la unitat de l'enllà i l'ençà, de la vida i la mort, del temporal i l'etern. Una unitat que en el «Cant espiritual» es formulava en forma de pregunta –«O és que aquest "fer etern" és ja la mort?»–, i que també era explicada en una carta de Maragall a Josep Pijoan:

Oy que vostè's sent un impuls de amunt, amunt sempre, d'enaltiment espiritual perquè sí, per una altra vida o per aquesta mateixa, per si mateix o pels altres, tant se val..., amunt, amunt, sempre més, sempre més? Y doncs això ja és la vida eterna.²⁴

En el poema de Miquel Martí i Pol, el caràcter immòbil de l'arbre –immoble, diria Maragall–²⁵ és mudat gràcies a l'exaltació de la terra mateixa, i es resol la confluència de la terrenalitat –la mortalitat, de fet– amb la llum del cel –l'infinit– quasi de forma paradoxal: amb una expressió semblant a la utilitzada per Maragall en un altre poema contingut en el llibre que Martí i Pol llegia l'estiu de 1952 –«la pensa a poc a poc se'm desaferra»–,²⁶ el poeta afirma que plantant les «arrels en la terra aspra» i alçant «el cor i els ulls a l'infinit» acaba alliberant-se de «tot el que m'aferra» per perdre's «en el misteri de la nit». Només arrelant-se en la realitat propera, en la natura que els envolta, s'arriba al necessari despreniment de tot per a copsar «el repòs que l'ànima somia»²⁷ –segons Maragall– o l'esmentat «misteri de la nit» –per a Martí i Pol.

En definitiva, doncs, la contemplació de l'absolut per la natura i el reconeixement del transcendent en la pròpia vida quotidiana per als dos poetes és el resultat d'una dinàmica d'arrelament i de despreniment que en el cas de Maragall continuaria essent identificable de manera significativa en un poemari com

23 Ignasi MORETA, *No et facis posar cendra*, Barcelona, Fragmenta, 2010, p. 254.

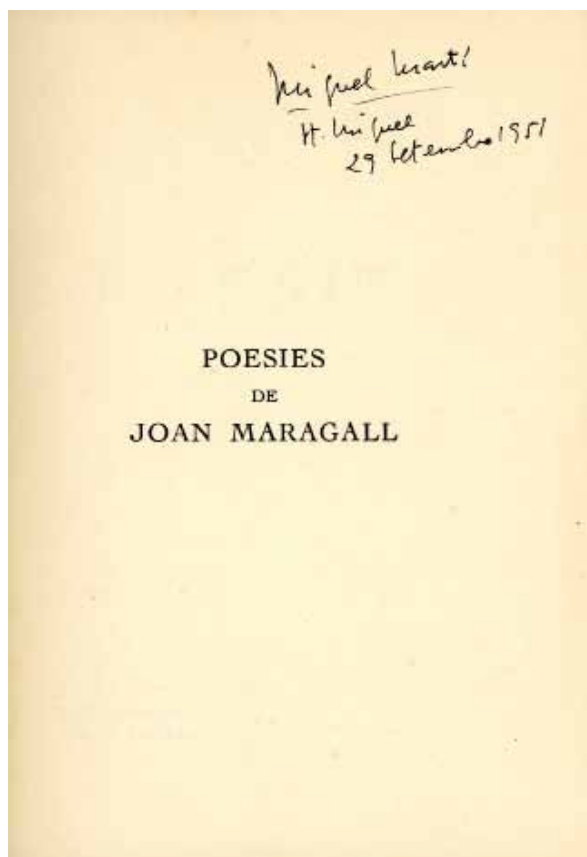
24 Carta a Josep Pijoan del 12 de juny de 1905, reproduïda per Anna Maria BLASCO I BARDAS, *Joan Maragall i Josep Pijoan. Edició i estudi de l'epistolari*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992, p. 318.

25 Al poema «Excelsior», contingut en el llibre *Poesies* de Joan Maragall que posseïa Martí i Pol (p. 265-266) s'hi diu: «Fuig-ne, de la terra immoble, / fuig dels horitzons mesquins: / sempre al mar, al gran mar noble; / sempre, sempre mar endins». I al poema «Pirenenques. II» (p. 80): «Tot està immoble dalt del Pirineu, / tot, menys la boira diàfana i lleugera / que corre com fumera / per valls, falces i cims, arreu, arreu».

26 «Pirenenques. III», *ibid.*, p. 80-81.

27 «Nota d'àlbum», *ibid.*, p. 113.

Enllà, i que en Martí i Pol perduraria en les obres posteriors a *El fugitiu*²⁸ de manera més velada, però desvinculada del sentit religiós que havia tingut durant els anys quaranta i principi dels cinquanta.

Portadella amb la signatura de Miquel Martí i Pol i la data de compra del llibre *Poesies* de Joan Maragall de l'Editorial Edimar (1947). Fons Miquel Martí i Pol de Roda de Ter. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona.

Per acabar, i com a reflexió complementària a l'estricta lectura comparativa del poema escrit per Martí i Pol en el llibre de Joan Maragall, cal tenir en compte l'impacte que devia tenir en el poeta de Roda el descobriment de l'«Elogi de la paraula» i l'«Elogi de la poesia». La màxima maragalliana «Poesia és l'art de la paraula; entenent per Art la bellesa passada a través de l'home; i per Bellesa la revelació de la essència per la forma»²⁹ devia ressonar des del moment en què els companys de la Penya Verdaguer van llegir Maragall i van comprendre la relació entre el seu pensament i la seva concreció en l'obra poètica. A parer meu, és a partir d'aquests mots que encapçalen l'«Elogi de la poesia» que cal entendre un poema al qual ja s'ha fet referència més amunt i que va ser escrit un parell de mesos abans de l'estada a Andorra i, per tant, segurament en plena lectura del llibre de Maragall. «Introducció

²⁸ *El fugitiu*, tot i haver estat escrit entre 1952 i 1957, no es va publicar fins que va ser inclòs dins M. MARTÍ I POL, *L'arrel i l'escorça. Obra poètica I*. Sant Boi de Llobregat, Edicions del Mall, 1979.

²⁹ J. MARAGALL, «Elogi de la poesia», *op. cit.*, p. 453.

a un poema» acaba amb una reflexió sobre la paraula, els mots, la parla –que voldria que esdevingués «gran parla viva»– com a centre de l'expressió estètica a la qual aspira arribar el poeta. Indubtablement, les referències implícites a l'assaig de Maragall evidencien, encara més, el pòsit que aquest poeta va deixar en la incipient carrera literària de Martí i Pol al començament dels anys cinquanta:

I encara he de cantar pel goig estètic,
per la viva pintura d'aquesta hora
que intentaré servir amb els ulls, incòlume,
com la més dolça plenitud del viure.
Mes serà tosca la paraula inhàbil
com són tosques les coses moridores,
ombra només de la gran parla viva,
i fins, potser, migrat el guany, encara
que el cor no hi regategi esforç, que és feble
el lligam que ens hi uneix i cent vegades
defallirem en l'aspra temptativa
de llançar-nos a dir tanta bellesa
sense els sentits, amb els sentits intactes.
Confio amb tot trobar la coneixença
l'alè del creador, essent creatura,
i que ella doni als mots matisos càlids
que diguin finament, amb la sincera
claredat del que viu, no del que conta,
tota la gran vivència del crepuscle
pels ulls oberts a l'èxtasi més íntim.
I això ha de fer-los grans als ulls dels homes.

El poeta mostra en aquests versos el seu anhel d'expressar «tanta bellesa» per mitjà de «la sincera claredat» d'aquell que viu i experimenta contemplativament el que l'envolta, una voluntat que no s'allunya massa de «l'expressió humanada de la forma natural» amb què Maragall es referia a l'art –també a l'«Elogi de la poesia»³⁰, o a la «transsubstanciació sense residus de la matèria en forma lírica» de la qual parlava Carles Riba, també per influència maragalliana.³¹ Així, si en l'art de la poesia, per a

30 J. MARAGALL, «Elogi de la poesia», *op. cit.*, p. 457.

31 Segons el testimoni de Jaume Salés, recollit a la revista *Roda de Ter* d'octubre de 1987 i reproduït per Ignasi Pujades al primer volum de la biografia de Miquel Martí i Pol (*op. cit.*, p. 147), des de ben aviat la lectura de l'obra de Carles Riba va influir en la pràctica poètica dels joves de la Penya Verdaguer: «En aquella època anàvem tan al dia dels corrents literaris que quan Carles Riba l'any 1946 recollia i feia conèixer les famoses *tannkas*, nosaltres, un parell d'anys després ja fèiem exercicis de *tannkas* a Can Clarà».

Maragall, la paraula precedeix la idea, i si no hi ha distància entre fons i forma, per a Martí i Pol, fins al final de la seva obra «[l]a poesia situa l'expressió literària en un estadi diferent –jo, sincerament, penso que és superior– al de qualsevol altre mitjà expressiu escrit [...]. No es tracta només de jugar amb els sons, sinó de crear un entramat de correspondències i de referents que van més enllà del discurs sense perdre mai coherència».³²

El poema «Camineu cap als cims, arbres immòbils...», escrit pel poeta de Roda de Ter l'agost de 1952, podria semblar, doncs, anecdòtic enmig de la seva extensa producció poètica; però, gràcies a aquest i a altres manuscrits i mecanoscrits parcialment inèdits conservats en el seu fons personal de la Biblioteca Bac de Roda, es pot resseguir el rastre d'una influència fonamental com aquella exercida per Joan Maragall en la formació poètica i en el creixement artístic de Martí i Pol. Els pocs estudis sobre la seva obra de joventut –especialment els esmentats de Jordi Berenguer i Ignasi Pujades– ja van apuntar en el moment de la seva publicació algunes dades sobre el possible ressò de Maragall en les primeres obres en llengua catalana de Martí i Pol. Malgrat això, caldria que les idees que he intentat esbossar en aquest treball sobre la influència de Joan Maragall fossin aprofundides i s'acompanyessin d'un estudi complet i exhaustiu de la producció poètica del poeta rodenc dels anys quaranta i cinquanta, la qual ha estat la menys investigada pels especialistes i que, ben segur, encara avui, podria aportar novetats significatives.

Rebut el 29 de setembre de 2014
Acceptat el 27 d'octubre de 2014

32 M. MARTÍ I POL, «La poesia, encara», dins ID., *Què és poesia?*, Barcelona, Empúries, 2000, p. 46-47.